

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Verus Ecclesiasticus Vocationem suam cognoscendi Avidus, Eidemqve Correspondendi Studiosus

Mansi, Giuseppe

Francofurti ad Mœnum, 1693

Cap. VIII. De oratione Dominica

urn:nbn:de:hbz:466:1-38106

ditus, consecrantes sanctificat consecratus, hoc
 agni caro, hic sanguis est. S. Bonaventura c. 11.
 Exp. Miss. notat in hac cæremonia tres dies se-
 pulturæ Christi: Nam sepultus terram san-
 ctificavit, à morte resurgens, mortuos vivifica-
 vit, & benedicendo panem vivos multiplicavit.

Verba illa, per ipsum &c. quasi extensè re-
 periuntur apud S. Ambrosium l. de sac. & etiã
 ex potiori parte in S. Basilio, & Arnaldo Ab-
 bate Bonæ vallis, in Tractatuu, adscripto S.
 Cypriano, de operibus cardinalibus. Tres
 cruces quæ formantur de uno calicis latere
 ad aliud, significant, juxta S. Thomam, 2.
 dis. 5. a. 7. tres horas, quibus Christus pe-
 pendit in Cruce, & duæ alteræ separationem
 sanctissimæ animæ à corpore. Cû calice post-
 ea parum exaltat Hostiam, gloriam dans æ-
 terno Patri, & ut dicit S. Basilius; *Confit. m. n.*
hoc beneficium per ipsum, & in ipso per actum
nobis esse, & ad recolendum, gloriam illam
processisse ex Christi in cruce exaltatione.

Caput Octavum.

De Oratione Dominica.

Absque controversia est, Orationem Do-
 minicam à missæ exordio, fuisse in illa
 practicatum. Deberet illa legi canone, dicit S.
 Gregorius Ep. 59. ad Paral. quia illa, ut scribit S.
 Augustinus, *Totam petitionem ferè omnis Ec-*
cl-

*clesia, oratione Dominica concludit. Tertul-
 lianus illam vocat legitimam, & ordinariam
 orationem; Afferitque S. Hieronymus in usu
 fuisse apud Apostolos: Quia autem in Hi-
 spaniis insensibiliter irrepserat abusus quidã,
 illam non nisi diebus Dominicis dicendi in
 Missa, Concilium Quartum Toletanum sub
 gravi pœna illum repressit. Priusquam illam,
 tam Græci, quam Maronitæ, quam etiam La-
 tini recitarent, quasi excusationem aliquam
 præmittebant de tali ausu, quæ in antiquis
 quibusdam codicibus notata reperitur, cum
 titulo præfationis, videturq; in illius forma-
 tione Ecclesia usa fuisse operâ S. Hieronymi,
 qui in 1.3 Con. Pet. dicit: *Sic docuit Apostolos
 suos, ut quotidie in corporis sui sacrificio, cre-
 dentes audeant loqui, Pater noster.* Simile quid
 habemus apud S. Cyprianum, qui agens de
 Oratione Dominica dicit: *Inter cætera sa-
 lutaria sua monita & præcepta Divina, quibus
 populo suo consuluit ad sa'uitē, etiam orandi ipse
 formã dedit: & paulo ulterius sequitur: Quod
 nomen, id est Patris, nemo nostrum in Oratione
 auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset o-
 rare.* Mystera in Divinissima illa oratione in-
 clusa tam sunt admiranda, ut ego non mirer,
 magnum illum Sacerdotem, S. Phil. Nerium,
 ob lumē, quo illam penetrabat, & ob dulcedi-
 nem, quam in eadem perentiebat, sæpius illã,*

vix potuisse finire. Explicatur à S. Cypriano, & Gregorio Nysseno, S. Cyrillo Hierosolymitano, S. Thoma, S. Bonaventura, & præter plures alios, à Seraphica Virgine S. Theresia à Jesu, in aureo illo suo tractatu, *via perfectionis*. Olim non tantum sacerdos, sed omnis populus, baptizati tamen solum, tam apud Græcos, quam Latinos, illâ recitabant: *Qui enim nondum initiatus est*, dicebat S. Joannes Chrysost. *non potest Patrē appellare Deū*. Competentes in illa instruebatur die Mercurii ante Dominicâ Passionis & in Africa, die Lunæ septimanæ sanctæ.

Post orationem Dominicam sequitur Emblemismus, quod propriè significat, Interpositio, seu intercalatio, est que id quod post *Pater noster* recitatur, & quodammodo in verbis istis, *libera nos à malo*, reperitur, diffusiusq; tantum enumerantur mala, à quibus optamus liberari; hinc nomē illud ab aliis etiâ vocatur quasi *ex crescentia*, & *dilatatio*, cujus facit mentionem Alcuinus. *de Divin. off. c. delect* Invocatur in illa Beatissima Virgo, & SS. Apost. Petrus, & Paulus & Andreas; ratio autem cur expresse hic nominetur Sanctus Andreas, juxta Cardinalem Bona, est; *Qui primus ad Apostolatū vocatus fuit* Gavantus l. 2. c. 15. Par. 2. tit. 9. tribuit in singulari devotioni ac pietati, qua S. Gregorius Magnus ferebatur erga S. Andream,

plu-

plurimosq; adfert authores, qui orationē illā adscribunt S. Gregorio, quæ tamen etiam reperitur in Liturgia S. Petri, in qua tamen Apostolorum nomina ex post facto fuerunt adjuncta. Crederem ego etiam posse dici, ideo adjunctum esse S. Andream, eo quod esset Protector Ecclesiæ Constantinopolitanæ, simulque conjunctum fuisse cum SS. Apostolis Petro & Paulo, ad demonstrandam unionem Ecclesiæ Græcæ, cum Latina. In quodam antiquissimo manuscripto Missali, Romæ existente, dicit Gavantus, se reperisse, nomen additum S. Bartholomæi Apostoli, creditque fuisse particularem aliquam devotionem illius textus. Hugo autem & Menardus reperit in Codice Tiliano, in Ecclesia Salariensi asservato nomina SS. Gervasii & Protasii adjuncta, quia Ecclesiæ illius erant Patroni: Radulphus *De Can. obs. pr op. 23.* etiam docet, licitum fuisse sacerdoti in illa oratione addere nomina illorum Sanctorum, erga quos speciali ferebatur devotione. Porro, id quod dicit Gavantus de antiquo Missali illo, in quo S. Bartholomæus nominatur, crediderim fuisse devoti asceterii Patrum Carthusianorum S. Bartholomæi de Trisulfo, ex quo plurimi antiqui libri, qui in primaria Romana Bibliotheca asservantur, fuere translati. In

Mm 6

illa

illa oratione præcipuè sacerdos pacè postulat, quia, nihil perinde, dicebat S. Gregorius Nazianzenus Or. 3. de Pace. *Reipublica Ecclesiastica melius ea aliquid esse.* Et quia manifestū est, nō posse nos gaudere pace externa, si internā cū Deo, nostraq; cōscientia nō habeamus, primo rogat fideles liberari sà peccato, omnis discordia origine, deinde ab omni incurfione mala, mediante illo, qui, est *Pax nostra pacificans per sanguinē Crucis ejus sive qua in terris, sive qua in caelis sunt;* Coloss. 1. ideo etiā hoc modo salutat populū sacerdos: *Pax Domini sit semper vobiscū:* Invocando Dominū Salvatorem nostrum frangit super calicem hostiam sacram, eamq; in tres partes dividit, imitando in hoc morem Gallicanum, secundum id, quod scribit Paschasius C. 8. de Corp. & Sang. Dom. *In tres partes Hostia dividitur, eaque diviso more Gallicano supra calicem fieri consuevit.* In codice Raroldi Abbatis Corbeiensis erat quædam particularis oratio, hujus tenoris: *Emittere digneris Domine sanctum Angelum tuum, ad sacrificium & immortale mysterium, scilicet corpus & sanguinem tuum: nos enim Domine frangimus illud, tu dignare benedicere, & presta, ut immaculatis sensibus & manibus illud trahere valeamus, & dignè sumere:* Hug. men. in Sacram. Ritus hic ex Apostolorum institutione venire videtur, soliti enim erant, convenire, uti in actis

aetis illorum habetur, ad frangendum panem
c. 10. unde S. Joānes Chrysoſtomus, pulchram
hanc format reflexionem: *Quod non est paſſus
in Cruce, hoc in oblatione patitur pro te, & pa-
titur frangi, ut omnes impleat.* Hujus etiam Ri-
tus, tanquam antiquiſſimi, mentionem facit
Clemens Alexandrinus: *Lib. 1. Strom. Cum Eucha-
riſtiā, ut mos eſt, diwiſerint, permittunt unicuique,
ex populo, partem ejus ſumere.* Trinæ hujus Sa-
cræ Hoſtiæ diwiſionis ſuggeruntur ab autho-
ribus morales ſignificationes, hæc Historica:
Pars una inſerviebat Sacerdoti Comūnicanti,
altera communioni fidelium circumſtantiū,
qui, ut dictum eſt, in eadem miſſa ſolebant
communicare, tertia adſervabatur, ut ad in-
firmos, incarceratos &c. poſſet deſerri, con-
formiter doctrinæ S. Juſtini Martyris *Apol. ad
Ant. Pium. Dant unicuique, eorū, qui adſunt, perci-
piendū panē, & vinū, & aquā, quæ cum gratia-
rum actione conſecrata ſunt, & ad eos qui ab-
ſunt perferunt: Atque, cibus hic apud nos Eucha-
riſtia nominatur, qua nemini alii participare li-
cet, niſi ei, qui & vera eſſe credit que nos dicimus,
& expiatus eſt lavacro, quod in remiſſionem pec-
catorum, regenerationemque datur, & ita vivit,
ut Chriſtus tradidit: & paulo inferius: *lis, quæ
eum gratiarum actione conſecrata ſunt, unus-
quisque participat, eademque, ad eos qui abſunt, di-
aconis dantur perferenda.**

Dis

Dia apud Religiosos Carttatisienses ritus
 similis mansit vestigium, quia quingentis
 annis in usu habuerunt in pixide seu cibo-
 rio unicam solum conservare Hostiam
Mabil. sac. 3. S. Bened. P. 1. in Praefat. quam in casu
 infirmi communicandi frangebant, particu-
 lamque illius ei deferebant pro viatico: Apud
 Græcos idem fieri solitum observat Nilufius
 deducitque ex vita Theotistæ Virginis, que
 habitans in solitudine, experiensque refici-
 cra Communionem, fuit anno sequente, juxta
 suum desiderium consolata, aitque Legenda
 ipsius *Allat. de Eccl. Occid. & Orient.* Cum ergo
 essem, ut dictum est, navigaturus ad venationem,
 accepta in pixide parte Divinae carnis, Do-
 mini, eam tuli ad Beatam. Et in seculo Ec-
 clesiæ undecimo, commune erat dividere ho-
 stiam inter Sacerdotem & populum, cujus
 meminit Humbertus Cardinalis de Silva Cã-
 dida in Confutatione errorum Græcorum
 dicens: *Tennes oblatas ex simila preparatas, &*
sanas sacris altaribus nos quoque superponimus,
*& ex ipsis post consecrationem fractis, cum po-
 pulo communicamus, & tunc demum calice
 meri, & liquidi cruoris potamur.* Et hanc di-
 cit esse consuetudinem non solum Ecclesiæ
 Romanæ, sed etiam Hierosolymitanæ, *Bar-
 ron. tom. 11. in Appen.*

In sensu allegorico dicit S. Bonaventura

Exp.

Exp. in cap. 4. Quod autem una particula in calicem mittitur, per hoc intelligi datur, quod caro Christi in passione mortua est, & anima immortalis, & Deitas impassibilis, & hoc dua particule extra calicem reservatae representat. Conformiter etiam dicit esse tres partes corporis Christi, quod est Ecclesia: Una est ipsemet Christus, qui est caput, *Primitia dormientium*, altera sunt sancti triumphantes in caelo, ultima, & qua in calice ponitur, sunt Ecclesiae militantis viatores, qui necessario bibunt de praesentis vitae amaro calice passionis, si ad aeternae vitae gaudia velint admitti. Ut autem venerandae antiquitatis in hac caeremonia serventur vestigia, particulam unam Hostiae mittit in Calicem, cum hisce verbis, *Hae commixtio. &c.* Tres cruces, quas annuntians pacem format, dicit Eduensis c. 13. de *Sacr. ad Laudem & honorem Sanctissimae Trinitatis, qua misit agnum qui per Crucem salvavit mundum & fecit Patrem hominum & Angelorum.* Quae apte cum crucibus antecedentibus coincidat *Agnus Dei*, explicat hic S. Paulini versus: Ep. 12. ad Sev.

Sanctam fatentur Crux & Agnus victimam.

S. Joann. Chrysostomus in sua Liturgia mentionem facit illius ritus, dicens: *Dividitur Agnus*

Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Brevis illa Oratio, *Hæc commixtio*, intelligi non debet quoad propriam speciem, sed quoad id, quod sub panis ac vini speciebus continetur. Similiter consecratio illa, dum fit, non efficit ea quæ nos petimus, sed facta consecratione, qui illam recipit, fit ei *in vitam æternam*, non intelligendo commixtionem. & consecrationem in se; *sed quia*, dicit Cardinalis Bellarminus, *res ipsa commixta. & consecrata, dum à nobis devotè suscipiuntur, multum profunt ad salutem.*

Est communis opinio quod Sergius Papa Primus instituerit tertio in Missa dici *Agnus Dei*. Dadinus Alteserra tamen, in suis ad Anastasium, hoc ipsum referentè notis, asserit institutionem hanc ab aliis agnosci longe antiquiorem, ac deduci ad Concilium Nicænum, idque probat ejusdem Concilii autoritate, juxta Arabicam versionem; videturque opinio ni huic suffragari S. Joannis Chryostomi in Cap. 15 Ep. 1. ad Cor. supradicta autoritas, cui accedit altera, dum dicit: *Nec frustra memoria mortuorū intra sacra Mystera celebramus, aut accedimus pro illis Agnum illum jacentem, & peccata mundi tollentem deprecantes.* Longo duravit tempore quod *Agnus Dei*, tertio terminaretur verbis illis *miserere nobis*, donec

ob continuas vexationes, quibus conflictata fuit Ecclesia, tandem determinatum fuit, ut tertia vice diceretur, *Dona nobis pacem*, id quod tamen contigisse non potuit, ut scribit Roccas tempore Joannis 22. cū Innocentius III. multò ipso antiquior mentionem faciat illius mutationis. Refert Robertus de Monte An. 1183. B. Virginem in sylva quadam cuidam apparuisse fabro lignario, eiq; dedisse sigillum aliquod, in quo ejus erat imago, simul cū sui unigeniti, hanc habens inscriptionem: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem*. Primæva tamen consuetudo observatur in Basilica Lateranensi, quæ alio nomine appellata fuit, *Aula Dei*, causamque illius adducit Cardinalis Cæsar Rasponi: *Lib. 1. C. 2. de Bas. & part. Later. Quia videlicet in cœlesti Ecclesia, cujus typum hæc gerit, sempiterna pax nunquam non invenitur. In Agnus Dei pro defunctis, ex antiqua consuetudine dicitur, Dona eis requiem*. Sequuntur deinde tres orationes, quæ licet sint antiquæ, non tamen tam vetustæ, quam aliæ, sed introductæ sunt pietate Religiosorum. Duæ ultimæ, ast inverso ordine in Rotaldi codice reperiuntur. Prima, plene est exhortatoria pacis, & post illam celebrans altare exosculationatur,

latur, quasi audiret replicari dulcia illa S. Ambrosii lib. 5. de Sac. cap. 2. verba; *Venisti ad Altare, vocat te Dominus Jesus vel animam tuam, & ait, osculetur me osculo oris sui.* Pacē deinde porrigit Diacono, & per hunc successivē aliis, juxta antiquam ab Apostolis derivatam consuetudinē, de qua pluribus agit Tom. 1. suorum Annalium Cardinalis Baronius, refertque S. Joannes Chrysostomus, quod; *osculum pacis portigere tempore, quo sacramenta celebrantur, in usu Ecclesia est.* In missis defunctorum non datur, idque ideo, dicit S. Thomas, 3. P. Q. 83. n. 4. quia, *In Missis defunctorum, in quibus sacrificium offertur, non pro pace presente, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur.* Alia quoque ratio adfertur à Cardinale Bona L. 2. c. 76. rer. Litur. quia tales Missæ, *privata, & sine communionem erant.* Fuit etiam consuetudo quæ iam, ut postquam ab Episcopo laici sacramentum recepissent communionem, eidem darent osculum pacis; unde Paulus Diaconus de vit. P. P. Eremit. loquens de Episcopo Fidele, dicit:

Vade, communica, & da nobis osculum.

Vale fac omnibus, quia iturus es.